

KNJIŽNICA MIKLOVA HIŠA RIBNICA

Domen Češarek

**NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI - PRIMER
KNJIŽNICE MIKLOVA HIŠA RIBNICA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ribnica, 2019

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisani Domen Češarek, izjavljam, da sem avtor pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti – primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelal samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabil v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorja:

V Ribnici, dne 15. 01. 2019

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: Domen ČEŠAREK

Naslov pisne naloge: Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti – primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica

Kraj: Ribnica

Leto: 2019

Št. strani: 31 Št. slik: 3 Št. preglednic: /

Št. prilog: 2 Št. strani prilog: 10 Št. referenc: 46

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Knjižnica Miklova hiša Ribnica

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Nežka Mohar Gačnik

UDK: 027.022:908(497.4Ribnica)(043.2)

Ključne besede: domoznanstvo, splošna knjižnica, Ribnica, Dolenjska, Slovenija

Izvleček:

Pisna naloga obravnava načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti v splošni knjižnici Miklova hiša v Ribnici. V preteklosti v knjižnici domoznanske dejavnosti niso izvajali po vnaprej predvidenem načrtu. S tem namenom je na podlagi študijske prakse nastala diplomska naloga *Postavitev domoznanske zbirke v Knjižnici Miklova hiša Ribnica* (Češarek, 2016), ki je obravnavala in načrtovala izvajanje dejavnosti. V času strokovnega usposabljanja so se pojavila nova spoznanja o dejavnosti, potrebna sveže obravnave. Namen in cilj raziskave je opredeliti trenutno stanje domoznanske dejavnosti in določiti nove smernice za njeno delovanje. S tem namenom bodo predstavljene smernice, ki bodo služile kvalitetnemu razvoju ter načrtnemu izvajanju domoznanske dejavnosti v prihodnosti. Pri pisanju pisne naloge so bile uporabljene deskriptivna in primerjalna metoda ter metoda sistematičnega pregleda literature.

Pisna naloga je razdeljena na tri poglavja. Teoretični del pisne naloge vsebuje sistematičen pregled literature, ki zajema strokovno delovanje domoznanstva v splošnih knjižnicah. Podkrepljen je s teoretično osnovo ter strokovnimi smernicami, ki so pomembne za izvajanje dejavnosti. Praktični del obravnava načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti v obravnavani splošni knjižnici, ki je nastalo na podlagi strokovnega usposabljanja in preteklih izkušenj. Zaključek povzema nova spoznanja, ki bodo služila pri izvajanju domoznanske dejavnosti v prihodnosti.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	5
1.1 PREDSTAVITEV KNJIŽNICE	6
2 DOMOZNANSKA DEJAVNOST	7
2.1 NALOGE IN POGOJI ZA IZVAJANJE DEJAVNOSTI	7
2.2 SMERNICE ZA IZVAJANJE DEJAVNOSTI	9
2.2.1 Vrste domoznanskega gradiva	10
2.2.2 Načini pridobivanja domoznanskega gradiva	11
2.2.3 Graditev in vzpostavitev novih sistemov	13
2.2.4 Strokovna obdelava, oprema in materialno varovanje	15
2.2.5 Uporabniki domoznanske dejavnosti.....	16
2.2.6 Promocija in oglaševanje	17
3 NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI	18
3.1 IZGRADNJA DOMOZNANSKE ZBIRKE	18
3.2 STROKOVNA OBDELAVA IN OPREMA GRADIVA	22
3.3 HRANJENJE GRADIVA.....	24
3.4 PROMOCIJA DEJAVNOSTI	25
4 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	27
5 VIRI IN LITERATURA	28

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer zbirne mape	20
Slika 2: Nalepka za domoznanske gradivo Osrednje knjižnice Celje	22
Slika 3: Navodila uporabnikom čitalnice domoznanske dejavnosti.....	24

1 UVOD

Domoznanstvo se v zadnjih desetletjih izkazuje kot pomembna knjižnična dejavnost. Trendi kažejo, da domoznanska dejavnost v sodobni družbi ne izgublja svoje vloge in pomena, temveč jo celo pridobiva. Na ta način tovrstna knjižnična dejavnost odgovarja na potrebo lokalne skupnosti po iskanju lastnih korenin in identitete, saj je to predmet njenega zanimanja (Petrovič in Peperko Golob, 2016, str. 9). Domoznanstvo se na območju, ki ga pokriva splošna knjižnica Miklova hiša Ribnica, ne more pohvaliti z dolgo tradicijo svojega delovanja. Obravnavana splošna knjižnica je bila do leta 2011 del skupne ustanove, v katero sta bila vključena tudi Muzej Ribnica in Galerija Miklova hiša. Muzej je delno že izvajal podobno vlogo, kot jo običajno izvaja knjižnična domoznanska dejavnost, zato dejavnosti niso izvajali načrtovano, dokler ni prišlo do ločitve ustanov. Kljub temu sta se z domoznanstvom kot obstransko dejavnostjo občasno ukvarjali dve knjižničarki. Knjižnica je imela domoznansko zbirko postavljeno v manjši knjižni omari, del zbirke pa so hranili v skladišču. Večji del zbirke, predvsem leposlovno gradivo, je bilo tedaj še del drugih oddelkov knjižnične zbirke (Češarek, 2016, str. 25). V knjižnici dejavnosti domoznanstva v preteklosti niso izvajali po vnaprej predvidenem načrtu, zaradi česar se je v zadnjih letih pokazala potreba po načrtovanju dejavnosti (Češarek, 2016, str. 8). Rezultate praktičnega dela je avtor pisne naloge leta 2016 obravnaval v svoji diplomski nalogi *Postavitev domoznanske zbirke v Knjižnici Miklova hiša Ribnica*. S knjižnično domoznansko dejavnostjo so se v naslednjih letih ponovno ukvarjali obstransko brez predvidenega načrtovanja. Zaradi te problematike se je v času strokovnega usposabljanja v letu 2018 pričelo z načrtovanjem in izvajanjem dejavnosti. Pojavila so se nova spoznanja o dejavnosti, potrebna sveže obravnave, ki jih bomo strnili v pričujoči pisni nalogi. V njej bo s tem namenom predstavljeno načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti na primeru splošne knjižnice Miklova hiša v Ribnici.

Pri nastajanju pisne naloge so bile uporabljene metoda sistematičnega pregleda literature, deskriptivna in primerjalna metoda. Zaradi obravnave strokovnih smernic je bila uporabljena metoda sistematičnega pregleda literature (pogosto imenovana sistematični pregled), ki je namenjena identifikaciji, vrednotenju in interpretaciji vseh razpoložljivih raziskav, ki so pomembne za določeno raziskovalno vprašanje, tematsko področje ali pojav (Kitchenham in Charters, 2007, str. 3). Pri pisanju pisne naloge sta bila uporabljeni še dve metodi, in sicer deskriptivna in primerjalna. Deskriptivna metoda je postopek enotnega opisovanja dejstev, procesov in predmetov v naravi in družbi ter njihovih empiričnih potrjevanj odnosov (Ivanko,

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

2007, str. 14). Primerjalna metoda je postopek primerjanja enakih ali podobnih dejstev, pojavov, procesov in odnosov (Ivanko, 2007, str. 15).

Pisna naloga je razdeljena na tri ključna poglavja: teoretični in praktični del ter razpravo z zaključki. V sledečih poglavjih teoretičnega dela so predstavljene smernice za izvajanje domoznanske dejavnosti, ki so jih obravnavali različni pisci znanstvenih objav, zakonodaja in smernice, ki obravnavajo posamezna izhodišča za delovanje te dejavnosti. Praktični del predstavljata načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti, ki je bilo izvedeno med strokovnim usposabljanjem na podlagi teoretičnih izhodišč in praktičnih primerov drugih splošnih knjižnic. V razpravi z zaključki so strnjene ugotovitve iz pisne naloge. V priložo je vključeno gradivo, na katerega se sklicujem v praktičnem delu pisne naloge.

1.1 PREDSTAVITEV KNJIŽNICE

Zgodovina knjižničarstva ima v Ribnici dolgo tradicijo. Pred nastankom sodobne splošne knjižnice so v Ribnici delovale Ribniška narodna čitalnica, Slovenska katoliška javna knjižnica in Znanstvena knjižnica ribniške podružnice Slovenske dijaške zveze. Še pred tem so v ribniškem gradu obstajale različne zasebne knjižnice ribniških graščakov (Horžen, n. d.). Del graščinskih arhivov in knjižnične zbirke je danes del Arhiva Republike Slovenije (Smole, 1980). Po drugi svetovni vojni je dediščino predvojnih ribniških knjižnic prevzela Prosvetna knjižnica, ki se je pozneje preimenovala v Ljudsko knjižnico v Ribnici. Današnja splošna knjižnica je naslednica Ljudske knjižnice, ki je med leti 1976–1991 delovala v prostorih doma JLA. Po osamosvojitvi so knjižnico preselili v obnovljene prostore Miklove hiše, ki stoji v zgodovinskem središču ribniškega trga. Uradna otvoritev je bila 21. februarja 1992. Sprva je delovala skupaj z muzejem in galerijo. Od leta 2011 splošna knjižnica deluje samostojno in je ena izmed najpomembnejših kulturnih ustanov v Ribnici, saj poleg knjižničnih storitev izvaja tudi kulturne dogodke. Knjižnica je osrednja splošna knjižnica, ki ima pod okriljem še dve krajevni knjižnici v občini Sodražica in Loški Potok (Horžen, n. d.).

Knjižnica ima svoje prostore razporejene v dveh nadstropjih. V prvem nadstropju je knjižnica z izposojevalnim pultom. Knjižnična zbirka je razdeljena na domoznanski oddelek, oddelek za odrasle (ki ima gradivo razdeljeno na strokovno literaturo, leposlovje in časopisno čitalnico) ter oddelek za otroke in mladino. V drugem nadstropju je večnamenska dvorana za prireditve. Knjižnica je sodobno opremljena. Čez leto prireja številne dogodke ter aktivno izvaja številne

dejavnosti, kot npr. pravljичne urice, sodelovanje z uporabniki s posebnimi potrebami, učenje IKT itn.

2 DOMOZNANSKA DEJAVNOST

2.1 NALOGE IN POGOJI ZA IZVAJANJE DEJAVNOSTI

Pomen pojma domoznanstvo Slovar slovenskega knjižnega jezika pojasnjuje kot »raziskovanje, proučevanje ožje domovine: spisi s področja domoznanstva / poučeval je domoznanstvo« (Slovar ..., 2014, str. 281).

Pogoje in naloge za izvajanje domoznanske dejavnosti v splošnih knjižnicah opredeljujejo različne zakonske in podzakonske podlage. Vsaka splošna knjižnica je v skladu s predpisano zakonodajo dolžna zagotavljati dostopnost do gradiva in informacij najširšemu krogu uporabnikov. Eno izmed področij, ki jih knjižnica izvaja, je tudi domoznanstvo, ki v svojem delovanju zajema lokalne vsebine knjižnice, osvetljuje delovanje določenega območja, kraja ali regije v preteklosti in današnjem času (Štoka, 2009, 10). Lokalne skupnosti in država so to nalogo dolžni financirati (Bon, 2011, str. 4).

Zakon o knjižničarstvu iz leta 2001 v poglavju o splošnih knjižnicah opredeljuje zagotavljanje različnih dejavnosti za prebivalstvo v svojem okolju. Po 16. členu tega zakona morajo med drugim v okviru javne službe zbirati, obdelovati, varovati in posredovati domoznansko gradivo (Zakon ..., 2001). Tudi *Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah* (2003) obravnava domoznansko dejavnost, v katerem določa:

- »Območna knjižnica ima lahko domoznansko zbirko za celotno območje, če je taka zbirka posledica zgodovinskega razvoja in če za to dejavnost pridobi soglasje občin, na območju katerih izvaja dejavnost območne knjižnice. Občine so dolžne odobriti take zbirke, če njihove osrednje knjižnice domoznanske dejavnosti ne izvajajo na lokalnem nivoju (6. člen).
- Območna knjižnica načrtuje in koordinira pridobivanje domoznanskega gradiva za knjižnice na svojem območju, zlasti gradiva, ki se zbira v skladu z zakonodajo o obveznem izvodu. Izvaja informiranje zavezancev za obvezni izvod in posreduje nacionalni knjižnici informacije o zavezancih s svojega območja (11. člen).
- Območna knjižnica seznanja uporabnike z drugimi domoznanskimi zbirkami (tudi v sorodnih kulturnih zavodih, zlasti muzejih in arhivih) na območju (12. člen).

- Območna knjižnica je dolžna organizirati bibliografsko obdelavo vseh vrst domoznanskega gradiva s svojega območja v sistemu COBISS, tudi polpubliciranega gradiva, serijskih publikacij in člankov, po kriterijih, določenih za potrebe Slovenske bibliografije. Bibliografska obdelava tega gradiva se zagotavlja v knjižnicah, ki to gradivo zbirajo (13. člen).
- Območna knjižnica določi vrste domoznanskega gradiva, katerih bibliografska obdelava ima prednost in roke za njihovo obdelavo v sistemu COBISS. Izvaja normativno kontrolo in nudi pomoč drugim knjižnicam pri razreševanju identitete lokalnih avtorjev in gesel. Posebno pozornost posveča polpubliciranemu gradivu in elektronskemu gradivu (14. člen).«

Nacionalna knjižnica strokovno koordinira izvajanje domoznanske dejavnosti, tako da (Pravilnik o osrednjih ..., 2003):

- »evidentira zbirke domoznanskega gradiva v državi in jih statistično predstavlja,
- izvaja normativno kontrolo avtorjev in gesel,
- določa kriterije za izbor publikacij in člankov za potrebe Slovenske bibliografije,
- določa kriterije za hranjenje gradiva,
- v sodelovanju z območnimi knjižnicami izobražuje zaposlene za potrebe izvajanja domoznanske dejavnosti (15. člen)«.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) v 12. členu navaja naslednje pogoje: »Splošna knjižnica lahko za opravljanje nalog na domoznanskem in informacijskem področju oziroma za opravljanje dejavnosti za skupine uporabnikov s posebnimi potrebami, tudi v sodelovanju z drugimi knjižnicami, organizira posebne zbirke knjižničnega gradiva, vendar le takrat, ko ima najmanj 5000 naslovov takega gradiva«.

Standardi za splošne knjižnice (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015) so v poglavju 4.2 določali manjše število naslovov gradiva: »Posebna ali domoznanska zbirka knjižničnega gradiva se oblikuje ločeno, kadar ima knjižnica najmanj 3.000 naslovov takega gradiva.« (Standardi ..., 2005, str. 12)

Aktualna strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje od 2018 do 2028) namen domoznanske dejavnosti opredeljujejo (Strokovna ..., 2018, str. 49):

- »Podpora razumevanju, raziskovanju lokalne skupnosti in gradnji njene identitete.
- Spodbujanje zanimanja za lokalno okolje.
- Spodbujanje zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti.
- Skrb za ohranjanje vrednot lokalnega okolja«.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) po 14. členu določa tudi, da morajo biti strokovni delavci, ki izvajajo to dejavnost, bibliotekarji ali višji knjižničarji. Aktualna strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice kot posebne kompetence zaposlenega na tem področju priporočajo (Strokovna ..., 2018, str. 50–51):

- »Obvladovanje procesa iskanja informacij in referenčnega pogovora. Ustrezna formalna izobrazba, splošna razgledanost.
- Poznavanje lokalnega okolja, dejavno vključevanje v življenje lokalnega okolja, pozitiven odnos in zavedanje o pomenu domoznanstva za prebivalce lokalne skupnosti, poznavanje zgodovine, osebnosti in aktualnih razmer v lokalnem okolju, poznavanje založnikov in drugih deležnikov v lokalnem okolju. Sposobnost povezovanja različnih znanstvenih področij.
- Poznavanje dela s sodobno informacijsko-komunikacijsko opremo in računalniškimi programi, poznavanje postopkov digitalizacije, usposobljenost za snemanje in fotografiranje. Znanje ustreznih tujih jezikov. Znanje priprave razstav, predavanj, usposabljanj in drugih dogodkov.
- Poznavanje postopkov in pogojev za ustrezno zaščito in varovanje gradiva.
- Poznavanje uredniškega in založniškega dela.
- Usposobljenost za intervjuvanje (npr. zbiranje ustnega izročila)«.

2.2 SMERNICE ZA IZVAJANJE DEJAVNOSTI

Za kvaliteten razvoj, načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti mora biti knjižničar – domoznanec v rednem stiku z novostmi iz stroke. To mu omogočajo smernice, naloge in priporočila, ki so bila obravnavana v različnih strokovnih objavah. Za transparentnost delovanja, sprejemanja poslovnih odločitev in vzpostavljanje partnerskega sodelovanja s sorodnimi ustanovami na tem področju je priporočeno, da vsaka splošna knjižnica opredeli osnovna izhodišča, ki jih upošteva v procesu pridobivanja gradiva (Smernice ..., 2007, str. 2).

V tem poglavju bo s tem namenom naveden izbor znanstvenih objav in smernic, ki so v preteklosti obravnavale domoznanstvo.

Nekakšne smernice, ki so opredeljevale domoznansko dejavnost, je prvi oblikoval Janko Glazer (1963) v svoji objavi *Domoznanska tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic*. Podobno je dejavnost raziskovala Breda Filo (1982), ki je objavila članek *Domoznanska zbirka in domoznanske informacije*, ki je bil opora za raziskave drugih avtorjev. Leta 1992 je strokovni svet za knjižničarstvo sprejel smernice, ki naj bi knjižnice spodbudile k sodobnemu načinu dela in razvijanju domoznanskih zbirk v vseh knjižnicah (Petrovič in Peperko-Golob, 2016, str. 10). Branko Goropevšek (1995) je o dejavnosti pisal v članku *Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah*. V strokovni reviji Knjižničarske novice so izšle *Smernice za izbor in bibliografsko obdelavo gradiva za domoznansko zbirko* (2006), istega leta so izšla tudi *Priporočila za bibliografsko obdelavo drobnega tiska in rokopisov* (Ločniškar-Fidler in Medic, 2006). V isti reviji so izšle še *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* (2007), ki so načrtale širša izhodišča za delovanje dejavnosti. Omenjene smernice ter priporočila, ki so izšla v Knjižničarskih novicah, so bile leta 2009 objavljene tudi v publikaciji festivala Domfest, ki izhaja v sklopu festivalov domoznanstva (Štoka, 2009, str. 10–18). Leta 2018 so bila sprejeta *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice*, ki med drugimi knjižničnimi vlogami obravnavajo tudi domoznansko dejavnost (Strokovna ..., 2018, str. 49–51). Izhodišča za načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti, ki bodo obravnavana v nadaljevanju, so izbrana na podlagi zgoraj navedenih smernic in tudi druge slovenske ter tuje literature.

2.2.1 Vrste domoznanskega gradiva

Opredelitev domoznanskega gradiva je ena izmed ključnih načinov prepoznavanja potencialnega domoznanskega gradiva. Vrsto domoznanskega gradiva je v svojem članku *Domoznanska zbirka in domoznanske informacije* prva opredelila Breda Filo (1982, str. 177–179). Avtor Goropevšek je njeno opredelitev pozneje v posodobljeni in strnjeni obliki ponovno obravnaval v članku *Domoznanstvo včeraj, danes, jutri* (1995). Podobno opredelitev so prinesle tudi *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* (Smernice ..., 2007, str. 3). V nadaljevanju bo povzeta nazadnje posodobljena različica opredelitev, ki jih je objavil Branko Goropevšek pred več kot 20 leti in bi bile potrebne dopolnil.

Primarno – sekundarno

- a) gradivo s podatki o našem območju ali o naših ljudeh (prim.)
- b) gradivo avtorjev z našega območja (sekund.)
- c) gradivo, izdano na našem območju (sekund.) (Goropevšek, 1995, str. 66).

Po osnovni tipologiji

- a) samostojna monografska dela
 - vsebinsko vezana na območje
 - avtor z območja
 - založnik, izdajatelj ali tiskar z območja
- b) serijske publikacije
 - vsebinsko vezane na območje
 - založnik, izdajatelj ali tiskar z območja
- c) rokopisi znamenitih oseb z območja
- č) notno gradivo
- d) kartografsko gradivo
- e) avdio in vizualno gradivo
- f) slikovno gradivo (fotografije, razglednice itn.)
- g) publicirano gradivo
 - znanstvene in strokovne vsebine
 - raziskovalne naloge
- h) drugo, efemerno gradivo ali drobni tisk (Goropevšek, 1995, str. 66–67).

2.2.2 Načini pridobivanja domoznanskega gradiva

Pri oblikovanju domoznanske zbirke se knjižnica ne ozira le na preteklost, ampak skuša skrbno zbirati vse tiste dokumente, ki pričajo o aktualnih problemih krajev in ljudi ter obravnava vse človekove dejavnosti (Vončina in Šuler-Pandev, 2005, str. 70). Način pridobivanja gradiva *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* delijo na formalni (založbe, knjigarne, akviziterji itn.) in neformalni način pridobivanja (*Smernice ...*, 2007, str. 4).

Splošna knjižnica naj se *formalnega* načina pridobivanja gradiva loti s strateško organiziranim pristopom ter tudi z metodami nabavnega marketinga. S formalno organiziranimi načini in sredstvi zaradi zaključenih ciljnih interesnih skupin pogosto ni možno pridobiti precejšnjega

dela gradiva. Pojavljajo pa se tudi težave, saj ustvarjalci pomembnega domoznanskega gradiva pogosto sami ne zaznajo interesa pristojnih inštitucij zanj. Zato je pomembno, da knjižnica v svojem okolju in pri producentih krepi prepoznavnost ustanove oz. domoznanske dejavnosti (Smernice ..., 2007, str. 4). Knjižnica lahko ta proces doseže s strateškim načrtovanjem nabavne politike, ki ga delimo na sedem korakov: vzpostavitev sporazuma o načrtovanju nabavne politike knjižnice, opredelitev poslanstva knjižnice, opredelitev vizije knjižnice, analiza notranjega okolja, analiza zunanjega okolja, analiza strateških vprašanj in na koncu oblikovanje dokumenta o nabavni politiki knjižnice (Rampih, 2010, str. 31–46).

Pri *neformalnem* načinu pridobivanja moramo množico različnih ustvarjalcev tovrstnega gradiva obravnavati kot dragocene potencialne ponudnike, ki jih lahko nagovorimo na naslednje načine (Smernice ..., 2007, str. 4):

- z organizirano promocijsko akcijo,
- z neposrednim nagovorom, pri čemer lahko:
 - organiziramo bazo podatkov potencialnih ponudnikov domoznanskega gradiva na svojem območju, ki jo je potrebno redno ažurirati,
 - v ta namen naročimo izpis podatkov iz Poslovnega registra Slovenije – AJPES,
 - sodelujemo z antikvariatami ter bukvarjami,
- s promocijo pridobivanja gradiva preko že utečenih dejavnosti (okrogle mize o lokalno aktualnih tematikah, tematske in študijske razstave, predstavitve lokalnih avtorjev itn.),
- potencialne ponudnike lahko nagovarjamo po posameznih ciljnih skupinah (ustanove, podjetja, društva itn.).

Domoznansko gradivo lahko evidentiramo in pridobimo še na podlagi naslednjih priporočil (Goropevšek, 2000, str. 87):

- v pomoč pri pridobivanju domoznanskega gradiva so nam lahko različne bibliografije,
- gradivo je lahko pogosto navedeno tudi v različnih publikacijah: knjigotrški katalogi, programi založb, poročila o novostih, recenzije knjig, lokalni častniki,
- obvezni izvod predstavlja najpreprostejše evidentiranje in pridobivanje domoznanskih gradiv.

Ena od prednostnih nalog pri pridobivanju gradiva je tudi referalna dejavnost, ki nam skrajša čas pri usmeritvi uporabnika k primernemu gradivu. Referalna dejavnost obsega (Goropevšek, 1995, str. 67):

- »vodenje evidenc virov domoznanskih informacij (s pomočjo katalogov in priročnikov),
- vodenje evidenc o različnih korporacijah na območju proučevanja,
- vodenje evidenc o splošnih in specialnih bibliografijah,
- povezovanje z ostalimi referalnimi in informacijskimi centri v t. i. sistem domoznanske informacijske dejavnosti«.

2.2.3 Graditev in vzpostavitve novih sistemov

V sodobni informacijski družbi so se knjižnice hitro prilagodile in skladno s potrebami okolja razvile in ponudile nove sisteme (Petrovič in Peperko Golob, 2016, str. 12). Knjižnice bodo tako kot v preteklosti tudi v prihodnosti temelj družbe znanja, zato bo v njih shranjeno znanje moralo postati čim lažje in širše dostopno (O nas, b. d.), zato je pomembno, da se domoznanska dejavnost odzove na spremembe, ki omogočajo uporabnikom lažje dostopanje do informacij (Smith in Rowley, 2012, str. 273). Dostopnost je pogosto odvisna od narave financiranja ter povpraševanja po gradivu. Smith in Rowley sta v raziskavi, ki sta jo izvedla v Veliki Britaniji na širšem območju Manchestra, ugotovila, da večina knjižnic na tem območju nudi digitalizirano gradivo. Knjižničarji se sicer ne strinjajo s popolnoma prostim pristopom do digitalnega domoznanskega gradiva, saj bi to lahko odvrnilo uporabnike od osebnega obiskovanja knjižnic. V večini pa ostajajo zavzeti do pomembnosti tovrstnih pristopov (Smith in Rowley, 2012, str. 278).

Simona Resman (2005, str. 41) je pravilno ugotovila, da je domoznanska dejavnost v Sloveniji na najboljši način povezala klasično in digitalno, preteklost in prihodnost, saj so knjižničarji v domoznanskih oddelkih zbirali, obdelovali in hranili gradivo v različnih formatih in na različnih nosilcih že pred uveljavitvijo multimedijskega koncepta v knjižnicah. Digitalna knjižnica ne bo nikoli en sam sistem, ampak bo zbirka različnih sistemom in virov, kreirana za določene skupine uporabnikov ali za določene namene. Tudi *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* (2007) so splošnim knjižnicam priporočale, da morajo v prihodnje graditi in vzpostaviti sistem, s katerim se bo knjižnica približevala in odpirala domoznansko zbirko širši javnosti. Pri tem so *Smernice* nakazale naslednje poti:

- zbiranje, obdelava in ohranjanje gradiva na različnih medijih,
- digitalne domoznanske zbirke z novimi tehnologijami,
- digitalno gradivo (ustvarjalci domoznanskega gradiva svoje gradivo obdržijo v analogni obliki, knjižnica pa gradivo v digitalni obliki ponudi širši javnosti).

Primer dobro načrtovane dejavnosti je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, ki že vrsto let načrtno digitalizira knjižnično gradivo. Pri izboru gradiva za digitalizacijo so upoštevali naslednje prednostne kriterije:

- Vsebina gradiva: prednost je imelo gradivo, ki ponuja bogat vir za proučevanje lokalne zgodovine, vsebina pa je zanimiva tudi za širšo javnost ter ljubiteljsko raziskovanje.
- Karakteristične lastnosti besedila: prednost so imela gradiva, ki so glede na jezik besedila, pisavo in zahtevnost vsebine dostopna čim večjemu krogu uporabnikov.
- Ohranjenost originala: prednost je imelo poškodovano gradivo in gradivo na krhkem papirju. Z digitalizacijo so preprečili nadaljnje poškodbe pri uporabi originala.
- Zastopanost originala: prednost je imelo gradivo, kjer so ohranjeni le redki originali.
- Vsebinsko zaokrožen sklop: prednost je imelo gradivo na določeno temo, kjer so lahko pripravili vsebinsko zaokrožen sklop, tudi z dopolnjevanjem gradiv, ki so si jih za potrebe digitalizacije izposodili iz drugih knjižnic.
- Avtorske pravice: prednost je imelo gradivo, kjer so avtorske pravice potekle ali pa je bilo možno pridobiti dovoljenje avtorja (Doberšek, 2016, str. 19).

Uporaba IKT omogoča uporabo zelo raznolikih servisov, od enostavnega OPAC-a, dostopnega iz enega sistema, do servisov, ki omogočajo dostop do virov iz številnih in raznoterih sistemov (Resman, 2005, str. 41). Z namenom digitalizacije in hkrati promocije domoznanstva sta v Sloveniji začela delovati dva portala, ki pokrivata digitalizacijo knjižničnega gradiva. Leta 2005 je začel z delovanjem portal dLib.si, katerega poslanstvo je tudi trajno ohranjanje slovenske kulturne dediščine v digitalni obliki. Portal ponuja sodelovanje tudi knjižnicam – omogoča platformo za objavo in trajno hranjenje digitaliziranega gradiva (O nas, b. d.). Domoznanski regijski portal Kamra je spletno mesto, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah (Portal ..., 2017). Portal knjižnicam omogoča, da promovirajo svojo domoznansko dejavnost tudi skozi medijske objave. Objave v večini združujejo besedilo s fotografijami. Na evropskem območju deluje spletni portal Europeana, ki zajema zbirko digitaliziranih fotografij, besedil ter video vsebin držav Evropske unije. Sveum (2010) v širšem kontekstu svoje raziskave domoznanski dejavnosti predlaga tudi izkoriščanje možnosti, ki jih ponuja sistem Wiki. S pomočjo sistema lahko predstavimo bibliografske podatke, ki nas vodijo do celotnega besedila (Sveum, 2010; Smith in Rowley, 2012, str. 273). Interaktivno predstavitev gradiva omogoča tudi

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

dokumentacijski sistem Galis, ki ponuja svoje storitve na platformi Museums. Namenjen je predstavitev vsebin arhivov in muzejev, vendar ga lahko uporabljajo tudi knjižnice (Zagoranski, 2018, str. 76).

2.2.4 Strokovna obdelava, oprema in materialno varovanje

Obdelava domoznanskega gradiva je ključna, kajti samo zbrano in neobdelano gradivo nima nobene informativne vrednosti (Goropevšek, 1995, str. 67).

To področje podrobno pokrivajo *Navodila za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah* (2012), ki nas seznanjajo o bibliografski obdelavi, opremi, hranjenju, dostopnosti in izločanju domoznanskega knjižničnega gradiva. Za opremo domoznanskega gradiva navodila priporočajo priročnik *Oprema knjižničnega gradiva: na primerih kulturne dediščine NUK* (Poličnik-Čermelj, 2010). Pri načrtovanju hranjenja gradiva pa priporočajo uporabo priročnika *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim* (IFLA ..., 2000).

Domoznansko gradivo se v osnovi obdeluje formalno (bibliografski opis) in vsebinsko oziroma analitično (anotacije, gesla, UDK), in sicer uporabljamo sproti oblikujoča se gesla (Vončina in Šuler-Pandev, 2005, 70).

Z vidika materialnega varovanja ni pomembno, ali je objekt arhivski, knjižnični ali muzejski, pomembna je narava materialov, iz katerih je izdelan, vrsta in stopnja poškodbe, pogostost uporabe ter zgodovinska ali umetniška vrednost. Pri načrtovanju hrambe gradiva radi naredimo napako, ko vidimo rešitve predvsem v izgradnji ali nakupu nečesa novega. Poiskati moramo integrirane rešitve hrambe in zaščite gradiva, ki so v skladu s strokovnimi, ekološkimi, ekonomskimi in energetske varčnimi vidiki. Naš cilj ni teoretična, temveč praktična izvedba ukrepov. Uspešno hrambo in zaščito je mogoče doseči z različnimi priporočili, ki jim lahko rečemo osnovne strategije hrambe (Deniša in Vodopivec, 2012, str. 9–10).

Najnovejša *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice* (Strokovna ..., 2018, str. 51) v povezavi z urejenostjo prostora in opreme priporočajo:

»Delovna mesta za knjižnično osebje z ustrežno opremo (telefon, računalnik). Prostor za postavitev domoznanskega gradiva (ustrezno pohištvo glede na posebnosti gradiva). Prostor in

opremo za uporabo gradiva (sedeži, domoznanska čitalnica, računalniške delovne postaje za uporabo gradiva v elektronski obliki, dostopnega lokalno in na daljavo, oprema za reprodukcijo avdiovizualnega gradiva, mikrooblik). Opremo za digitalizacijo. Opremo za dokumentiranje lokalne kulturne dediščine in dogodkov (npr. fotoaparati). Opremo za snemanje intervjujev. Prostor za dogodke. Prostor s posebnimi pogoji hranjenja gradiva (trezor, omare). Razstavne vitrine«.

2.2.5 Uporabniki domoznanske dejavnosti

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice vključujejo med uporabnike domoznanske dejavnosti vse ciljne skupine (Strokovna ..., 2018, str. 49). Domoznanska dejavnost mora pokrivati vse uporabnike in jih obravnavati enako. Za izvajanje te dejavnosti je ključno, da predvidi potencialne uporabnike. Med najbolj pogoste uporabnike dejavnosti zadnjih let denimo v Veliki Britaniji uvrščajo dijake in študente, učitelje in šolarje, lokalne zgodovinarje in rodoslovce, etnologue, geologe/geografe, arheologe, etnične skupnosti, uporabnike s posebnimi potrebami, turiste idr. (Baird, 2002, str. 6–11; Smith in Rowley, 2012, str. 274).

- **Dijaki in študenti**

Za knjižničarje, ki delujejo na področju domoznanstva, je pomembno, da razumejo obseg aktivnosti študentov ter vključujejo v dejavnost vse študijske smeri.

- **Učitelji in šolarji**

Šolarji potrebujejo posebno pomoč in vodenje pri uporabi domoznanske zbirke. Pred pričetkom šolskega leta je potrebno določiti, katero gradivo bo primerno in potrebno za učence ter učitelje. Za gradivo, ki ga potrebujejo učitelji, je potrebno sodelovanje s šolsko knjižnico.

- **Lokalni zgodovinarji in rodoslovci**

Kot kažejo analize v svetu, predvsem v Veliki Britaniji, velik delež uporabnikov predstavljajo uporabniki, ki preučujejo svojo lastno družinsko zgodovino. Zato je velik delež uporabnikov tudi rodoslovcev (genologov) ter lokalnih zgodovinarjev.

- **Etnologi**

Kraji, v katerih delujejo knjižnice, so vpeti v značilno lokalno folkloro (ljudska glasba, ljudske pripovedke, šege itn). Domoznanska dejavnost mora biti seznanjena tudi s ponudbo, ki bi zanimala znanstvenike (antropologe, etnologue, folkloriste) ter ostale, ki se

zanimajo za to področje. Priporočljivo je tudi poznavanje lokalnih dialektov, ki so pomemben dejavnik folklore.

- **Geologi in geografi**

Za tovrstne uporabnike je priporočljivo, da domoznanska zbirka vsebuje zemljevide, geološki memoir, statistike idr.

- **Arheologi**

Priporočljivo je, da domoznanska zbirka vsebuje tudi arheološka poročila (članke). Področje arheologije pogosto pokrivajo muzeji ter posamezniki, ki hranijo neobjavljena poročila raziskav.

- **Etnične skupnosti**

Zgodovina ter tradicija etničnih skupnosti je pomemben del domoznanstva. Pokrivanje in zbiranje gradiva, ki se navezuje na različne skupnosti, sta pogosto problematična, zato je potreben še poseben trud.

- **Uporabniki s posebnimi potrebami**

Knjižnica mora dejavnost približati tudi uporabnikom, ki ne morejo prosto dostopati do tovrstnega gradiva.

2.2.6 Promocija in oglaševanje

Promocijska dejavnost postaja na področju knjižničarstva eden ključnih elementov uspešnega delovanja. Da bi svojo knjižnico javnosti lažje predstavila, mora poznati in obvladovati določene promocijske prijeme. Osnova bibliotekarstva ostaja delo z ljudmi, uporabnike se v knjižnico lahko povabi tudi z različnimi promocijskimi dejavnostmi in aktivnostmi (Nagode, 2003, str. 132), med katere uvrščamo tudi domoznansko dejavnost. Promocija je tisti element marketinga, ki knjižnico predstavlja širši javnosti in jo informira o tem, zakaj neka knjižnica obstaja ter kako in kaj prispeva v družbenem okolju (Nagode, 2003, str. 138).

Pri načrtovanju promocije mora tudi sama knjižnica aktivno dodelovati in natančno definirati, kaj želi. V načrtovanje sodi npr. odločitev za oblikovanje raznovrstnega promocijskega gradiva in celostne podobe knjižnice (logotipi, barve, dopisi, izkaznice, ureditev knjižnične notranjosti in zunanosti, priponke itd.). Vključuje tudi izvajanje promocijskih dogodkov ter dogodkov, ki se navezujejo na dejavnost, kot npr. srečanja z ustvarjalci književnih del, razstave, literarni večeri, bralni krožki, okrogle mize o raznih aktualnih temah, predstavitev novih knjig itn. Promocija so lahko tudi promocijske vrečke (seveda naj bo na vrečkah odtisnjen logotip

knjižnice), svinčnik in papir, da si lahko uporabniki napravijo izpiske, primeren odpiralni čas, sezname priporočljive literature itd. Omisljijo si lahko tudi bolj nekonvencionalno in zabavno dekoracijo knjižničnih sten (Nagode, 2003, str. 141–142) ter primerno knjižnično opremo, ki bo vzbudila pozornost potencialnim uporabnikom domoznanske zbirke. Promocija vključuje tudi oglaševanje preko tiska, televizije in radia. V splošni knjižnici se lahko odločimo za različne vrste oglaševalskih sporočil, ki jih posredujemo preko oglaševalskih medijev: TV, radijski oglasi in tiskani oglasi v časopisu, zgibanke, brošure, letaki, plakati, video vsebine (Kovář, 2000, str. 76–77) in promocija preko interneta. Promocijo denimo e-domoznanskih vsebin, omogoča marketinško komuniciranje, ki postavlja cilje, analizira postavljena sporočila in uporablja različna orodja za posredovanje sporočil (Maček, 2016, str. 29).

3 NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI

Na podlagi podanih teoretičnih izhodišč bo obravnavano načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti, ki smo ga razvijali in izvajali v času praktičnega usposabljanja v splošni knjižnici Miklova hiša Ribnica. Obravnava se bo opirala na konkretne primere iz bibliotekarske stroke. Dejavnost je do sedaj potekala nenačrtovano, zato je namen poglavja iskati dolgoročne rešitve za kvalitetno izvajanje dejavnosti.

3.1 IZGRADNJA DOMOZNANSKE ZBIRKE

Eno od ključnih namenov domoznanske dejavnosti je izgradnja kvalitetne domoznanske zbirke. Pridobivanje in evidentiranje domoznanskega gradiva zahteva od nas veliko iznajdljivosti, spretnosti in tudi znanja. Tovrstna gradiva se v javnosti pojavijo brez objave v medijih, zato moramo pogosto priti do informacij o izdaji gradiva po drugih poteh, ki lahko v dobri meri pokažejo našo inovativnost in (ne)iznajdljivost (Goropevšek, 2000, 86–87). Pri načrtni izgradnji domoznanske zbirke se lahko opiramo na *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* (2007, str. 4), ki so opisane v teoretičnem poglavju *Načini pridobivanja domoznanskega gradiva*. Smernice način pridobivanja gradiva delijo na formalni in neformalni način pridobivanja. Kot primer dobre prakse pri izgradnji domoznanske zbirke lahko izpostavimo Knjižnico Ivana Potrča Ptuj, ki se zbiranja loteva premišljeno, sistematično in skladno z načeli za domoznansko dejavnost. Pridobiva ga z nakupi po utečenih kanalih (založbe), kot pomemben vir pa izpostavlja obvezni izvod in darove, kar je rezultat dolgoletnih tesnih stikov z okoljem, v katerem knjižnica deluje (Petrovič, 2018, str. 195).

Podobno kot ptujška knjižnica tudi Knjižnica Miklova hiša Ribnica pridobiva gradivo formalno z nakupom po utečenih kanalih, običajno od različnih založb, akviziterjev in knjižnih antikvariatov. Eden od formalnih načinov pridobivanja gradiva ponuja katalog *Lepo in redko*, ki ga v več serijah letno izdaja *Trubarjev antikvariat*. Z načrtnim pregledovanjem bibliografske vsebine smo na podlagi preteklega znanja in spiska pomembnih osebnosti, ki ga ima knjižnica, presodili, katero gradivo bi bilo primerno za zbirko. Iskali smo predvsem avtorje, ki bi utegnili imeti povezave z območjem, ki ga obravnava dejavnost. Preko kataloga smo na ta način pridobili 5 enot.

Za potrebe neformalnega pridobivanja gradiva smo izdelali spisek javnih ustanov in društev v občini Ribnica (Priloga 2), ki ga v obliki podatkovne baze priporočajo *Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah* (2007). S pomočjo metode direktnega nagovora smo v času strokovnega usposabljanja navezali stik z Galerijo Miklova hiša, ki je donirala izvode posameznih katalogov in knjižničnih izdaj (115 enot), ki jih je izdala v minulih letih in še niso bile del zbirke. Sklenili smo dogovor o nadaljnjem sodelovanju.

Eden od neformalnih načinov pridobivanja gradiva, ki ga ponujajo smernice, je tudi organizacija promocijskih akcij, ki so povezane z zbiranjem gradiva. Kot primer bi izpostavil medknjižnični domoznanski projekt *Dnevi zbiranja spominov*, ki ga od leta 2012 organizirajo splošne knjižnice po Sloveniji (Karun, 2014, str. 12). Projekt na območju dolenske regije koordinira osrednja območna Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto. Projekt smo izvedli v času strokovnega usposabljanja v prostorih knjižnice. Odzvali so se trije uporabniki, ki so s sodelovanjem obogatili zbirko. Projekt smo z javnim nagovorom promovirali preko spleta in v lokalnih glasilih. V sodelovanju s Knjižnico Mirana Jarca Novo mesto je knjižnica pridobila v dar tudi manjkajoče letnike časopisov *Dolenjski list* (22 enot letnikov) in *Skupščinski dolenjski list* (25 enot letnikov). Gradivo je v dar ponudila preko direktnega nagovora splošnim knjižnicam.

Nagovori knjižnice in predstavitve dejavnosti v lokalnih medijih so spodbudili posameznike, da so knjižnici podarili starejše tiskovine in rokopisno gradivo. Med drugim je zbirka v tem času pridobila del ribniškega grajskega arhiva, ki je do tedaj veljal za izgubljenega. Arhiv obsega 14 vezanih urbarjev iz let 1790, 1811, 1812, 1824 in 1836. Arhivsko gradivo je knjižnici podaril Pavel Peter Gorše iz Kranja. Kot smo izvedeli od osebe, ki je podarila arhiv, je za

domoznansko dejavnost izvedel na Občini Ribnica, ki bi gospoda načeloma lahko napotila tudi v muzej. Prisotnost v medijih in v kulturni sferi se je izkazala za pozitivno.

Eden od načinov izgradnje zbirke je tudi kreiranje zbirnih map. Knjižnica je v preteklosti že izdelala dve zbirni mapi, ki sta bili narejeni po vzoru Valvasorjeve knjižnice Krško. Za nadaljevanje te dejavnosti je treba opredeliti vrsto podatkovne zbirke, kar predstavlja zbirna mapa. Podatkovne zbirke lahko opisujemo in obravnavamo glede na različne kriterije. Glede na to, kakšne vrste so podatki, delimo zbirke v besedilne, numerične, zvočne, slikovne in večvrstne. Zbirne mape bi lahko uvrstili med tematske bibliografske zbirke, ki pokrivajo neko tematsko področje. V njih so shranjeni bibliografski zapisi, ki so po svoji strukturi podobni zapisom v knjižničnem katalogu (Žumer, M., 2004, str. 105, 108). Za to dejavnost bi bilo priporočljivo določiti standardiziran način urejanja zbirne mape. Za te potrebe smo izdelali primer bibliografskega kazala zbirne mape, ki je priložen v prilogi (Priloga 1). Proces nastajanja zbirne mape je podoben procesu nastajanja bibliografije, ki ima naslednje faze: zbiranje in izbiranje gradiva, bibliografsko opisovanje in klasificiranje ter urejanje bibliografskih zapisov (Žumer, F., 2004, str. 129). Trenutna zasnova zbirnih map omogoča iskanje gradiva po bibliografskih podatkih, ki so v posameznih sklopih označeni s številkami. Številke si sledijo v enakem vrstnem redu, kot je označeno gradivo v mapi. Zaradi možnosti poškodbe ali izgube gradiva smo izdelali tudi duplikat mape.

Slika 1: Primer zbirne mape

Pri kreiranju novih zbirk se knjižnica lahko opira na potrebe uporabnikov, društev in ustanov. Pri temu mora dati prednost vsebinskim temam, ki so pomembne v lokalnem okolju, ki ga pokriva splošna knjižnica. Nekatere od tem so lahko: arheologija, društva/klubi, etnologija,

gozdarstvo/lesna industrija, obrtne panoge (suhorobarstvo, lončarstvo, usnjarstvo, čevljarstvo itn.), prospekti, razglednice, zgodovina itn. Kreiranje zbirnih map je lahko tudi eden od načinov hrambe drobnega tiska in ostalega gradiva, ki ga je težavno katalogizirati. Tovrstna dejavnost bi zbirko obogatila z novo ponudbo, skrajšal pa bi se tudi čas referenčnega procesa.

Eden od načinov hranjenja in izgradnje domoznanske zbirke je načrtna digitalizacija gradiva, ki je dandanes nepogrešljiv sodobni pripomoček. Prav domoznanske vsebine so tiste, ki jih knjižnice lahko ponudijo v digitalnem okolju (Petrovič, 2018, str. 194). Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je denimo od leta 2006 do 2015 digitalizirala in v Digitalno knjižnico Slovenije vključila 17.354 digitalnih enot. Pri digitalizaciji je knjižnica upoštevala NUK-ove *Smernice za digitalizacijo knjižničnega gradiva* (Doberšek, 2016, str. 17, 19), kar bi prišlo v poštev tudi v ribniški knjižnici. V času strokovnega usposabljanja smo v sklopu projekta *Dnevi zbiranja spominov* digitaliziral fotografije dveh uporabnikov in opravili en intervju. Fotografije smo digitalizirali s ploščatim optičnim čitalnikom, kar priporoča tudi kriterij za izbiro primerne opreme za digitalizacijo knjižničnega gradiva, ki ga predpisujejo smernice za digitalizacijo (Smernice ..., 2010, str. 4). Vsebino smo vnašali po določenem protokolu spletnega vmesnika za nalaganje vsebin.

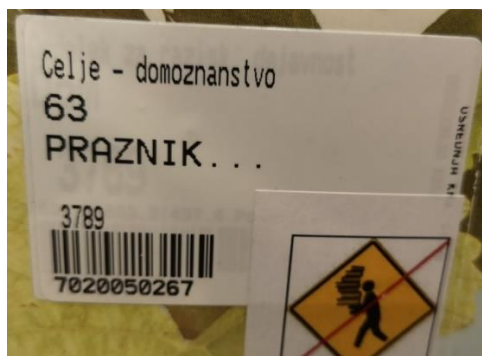
Interdisciplinarna narava dejavnosti lahko omogoča uporabniku uporabo denimo zvočnih zapisov nesnovne kulturne dediščine. Kot primer izpostavljamo načrtno ustvarjanje zvočnih posnetkov terenskih intervjujev raziskovalcev, ki bi lahko služili tudi potencialnim uporabnikom domoznanske dejavnosti. Ribniška knjižnica je v Evropskem projektu LEADER pridobila 29 večurnih terenskih zvočnih zapisov. Tovrstno dejavnost namreč priporočajo tudi Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (Strokovna ..., 2018, str. 51). Evropski projekt bo podrobneje opisan v poglavju Promocija dejavnosti.

V času strokovnega usposabljanja je bila v domoznansko zbirko vključena tudi večina knjižnih del, ki do tedaj niso bila opredeljena kot del domoznanske zbirke in so bila del širšega knjižničnega fonda knjižnice. Gradivo smo selekcionirali in zbrali s pomočjo izbirnega iskanja v vzajemnem bibliografskem sistemu Cobiss. V pomoč nam je prišel spisek pomembnih osebnosti. Gradivo smo našli tudi s pomočjo načrtnega pregledovanja in zlaganja strokovnega in leposlovnega gradiva. Skupno smo pridobili 148 enot knjižničnega gradiva. Gradivo je bilo na novo evidentirano, opremljeno in postavljeno na police.

3.2 STROKOVNA OBDELAVA IN OPREMA GRADIVA

Knjižnica je na začetku svojega delovanja označevala domoznansko gradivo po signaturi, UDK vrstilcu za domoznanstvo – 908. Nato je začela označevati gradivo z enotno signaturo DOM.ZBIRKA. Knjižnica je na pobudo Narodne in univerzitetne knjižnice začela z dodatnim označevanjem domoznanskega gradiva. Knjižnicam označevanje omogoča lažjo pripravo statističnih meritev, s tem pa tudi označijo pomembno gradivo, ki se ne nahaja na knjižni polici, označeni s signaturo DOM.ZBIRKA (Češarek, 2016, str. 28). Večina knjižnic že označuje domoznansko gradivo v skladu s sklepom, ki ga je NUK določil na 4. sestanku delovne skupine domoznancev osrednjih območnih knjižnic 13. 12. 2011. Sklep določa posebno označevanje bibliografskega zapisa na podpolju 992b (Napotki ..., 2006, str. 5).

Kljub temu da je prosto dostopno in skladiščeno gradivo primerno razvrščeno, se pri sedanji postavitvi pojavljajo težave med iskanjem gradiva in zlaganju gradiva na police, saj je gradivo označeno po enotni signaturi. Kot primer katalogiziranja domoznanskega gradiva lahko izpostavimo Osrednjo knjižnico Celje, ki svoje gradivo razvršča glede na postavitev za stroko, leposlovje, mladino itn.

Slika 2: Nalepka za domoznanske gradivo Osrednje knjižnice Celje

Ribniška knjižnica bo morala s tem namenom ustrezno dopolniti oz. spremeniti obstoječo signaturo, ki naj bi omogočala tudi razvrščanje glede na vsebino posameznega knjižnega in neknjižnega gradiva. Knjižničar, ki je pristojen za domoznanstvo, bo moral pridobiti dovoljenje za vzajemno katalogizacijo. To bo omogočilo tudi hitrejšo vnašanje npr. časopisnih člankov, ki bodo obogatili ponudbo.

Zaradi potrebe po kreiranju novih signatur in vsebinski razvrstitvi domoznanske zbirke smo izvedli selekcijo knjižnega gradiva. Ločuje se na gradivo prostega dostopa in gradivo, ki ga knjižnica hrani v skladišču. Zbirko, ki je prosto dostopna, smo začasno razvrstili po različnih

temah: leposlovje – odrasli, leposlovje – mladina, zbirne mape in strokovno literaturo. Pomembne osebnosti (sestra Vendelina Marija Ilc, pater Stanislav Škrabec, Zmaga Kumer, Miha Mate, Ivan Prijatelj, Jakob Rigler, Zofka Kveder, Metod Mikuž, Tatjana Angerer in Janez Evangelist Krek) z obsežnim opusom smo postavili na ločene police. Siva literatura je razvrščena ločeno, in sicer magistrska, diplomska in raziskovalna dela. Redke tiskovine in multimedijско gradivo so postavljene v za to namenjeno vitrino in v skladišče. Gradivo, ki se nahaja v skladišču, smo razvrstili po temah: antikvariatno gradivo, multimedija, siva literatura, katalogizirano in nekatalogizirano gradivo. Trenutna razvrstitev bo služila pri kreiranju novih signatur.

Ena od problematik ostaja nedorečenost in neenotnost pri formalni in vsebinski obdelavi nekaterih vrst domoznanskega gradiva (npr. drobni tiski, rokopisi, antikvariatno gradivo) v sistemu COBISS, s katero se srečujejo tudi osrednje knjižnice, kot je npr. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj. Kot pravijo, je precej tovrstnega gradiva še neobdelanega (Petrovič, 2018, str. 194).

Ob tej problematiki se pojavi tudi vprašanje načina opremljanja tovrstnega gradiva. Ribniška knjižnica v veliki večini trenutno hrani publicirano, rokopisno in avdiovizualno gradivo. Rokopisno gradivo, ki ga hrani, bo morala opremiti vsaj z lastniškim žigom in inventarno številko, če se to lahko naredi brez škode za gradivo (Poličnik-Čermelj, 2010, str. 65). Knjižnica označuje publicirano in avdiovizualno domoznansko gradivo s samolepilnimi etiketami, ki ustrezajo načelom IFLA. Načela pravijo, da morajo biti etikete iz trajno obstojnega papirja, prilepljene s kemijsko stabilnim in po možnosti vodotopnim lepilom (IFLA ..., 2000, str. 62). Druga od problematik, ki jo je opaziti v zbirki, je zaščita knjižnega gradiva z zaščitno folijo. Zaradi nenatančnega lepljenja zaščitne folije je med gradivom nekaj primerov enot, ki so se zaradi tega poškodovale. Domoznansko gradivo bo moral v prihodnosti zaščititi in opremiti za zbirko pooblaščen bibliotekar. Pri tem je treba skrbno presoditi, katero gradivo je primerno za tovrstno zaščito. Omenili smo, da je knjižnica v tem času pridobila del ribniškega grajskega arhiva, ki ga lahko uvrstimo med rokopisno gradivo. IFLA načela priporočajo uporabo kakovostnih arhivskih škatel. V času strokovnega usposabljanja je bilo gradivo shranjeno in zaščiteno v primerno arhivsko škatlo, kot jo za ta namen uporabljajo tudi v NUK-u za Zbirke rokopisov, redkih in starih tiskov.

3.3 HRANJENJE GRADIVA

Ob izgradnji zbirke sta pomembni knjižnični dejavnosti tudi primerna knjižnična oprema in hranjenje knjižničnega gradiva. Hramba domoznanskega gradiva je bila po naši oceni v preteklosti neprimerna za pravilno prezentiranje in hranjenje domoznanskega gradiva. Knjižnica je gradivo hranila neurejeno v manjši omari, ki je bila postavljena na neopaznem mestu. V času strokovnega usposabljanja je domoznanska dejavnost dobila nove knjižne omare. Primerno hranjenje ter opremljanje gradiva široko obravnava že v teoretičnem delu omenjeno delo (IFLA ..., 2000).

Nove knjižne police, ki so namenjene domoznanski zbirki, so načrtovane v skladu z načeli. Gradivo, ki je postavljeno na nove knjižnične police, je postavljeno na podlagi pravil. Zbirke pomembnih osebnosti so zložene po velikosti, saj veliki formati poleg majhnih niso dovolj podprti. Velike, težke in strukturno šibke knjige, ki so shranjene v vitrini, hranimo vodoravno, da jim nudimo vso oporo, ki jo zahtevajo. Gradivo je obrnjeno tako, da je mogoče videti naslove. Pri temu je bilo potrebno paziti, da gradivo ne sega čez police (IFLA ..., 2000, str. 68–69). Gradivo je razvrščeno po abecedi. Z namenom varovanja domoznanskega gradiva so na mizi, ki je namenjena pregledovanju gradiva, postavljena navodila uporabnikom, kot jih predpisujejo načela (IFLA ..., 2000, str. 65).

Slika 3: Navodila uporabnikom čitalnice domoznanske dejavnosti

Knjižnica razstavlja nekatere redke tiskovine v posebni vitrini. Na razstavah mora biti svetloba, ki pada na eksponate, šibka in ne sme presegati 50 do 70 luksov v 8-urnem dnevu. Škoda, ki jo lahko povzroči svetloba, je namreč nepopravljiva (IFLA ..., 2000, str. 50 in 52). Svetila, ki jih ima knjižnica, so bila že do tedaj skladna s tovrstnim standardom. Vitrina, ki hrani redke tiskovine in avdiovizualno gradivo, je obrnjena stran od naravne svetlobe, kar je primerno za tovrstno razstavljanje gradiva.

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Knjižnica del svojega domoznanskega gradiva hrani v skladišču, ki nima primerne prostora za tovrstno hrambo. Za potrebe te dejavnosti bo v prihodnosti treba zagotoviti primerno knjižno omaro in natančno meritev temperature in relativne vlage v prostoru, kot jo priporočajo načela (IFLA ..., 2000, str. 42–48).

Poraja se tudi vprašanje o prezentaciji in načinu digitalizacije domoznanskega gradiva. Knjižnica trenutno digitalizira gradivo s pomočjo ploskega optičnega čitalnika. S prijavo na razpise bi lahko pridobila tudi sredstva za digitalizacijo npr. lokalnih časopisov. Eden izmed razlogov za večjo priljubljenost domoznanskih zbirk je prav v vedno bolj učinkovitih in dostopnih elektronskih bazah in portalih za zgodovino in kulturno dediščino (Maček, 2016, str. 29). Knjižnica bo morala razvijati tudi te načine hrambe in prezentacije gradiva. Po vzoru ostalih splošnih knjižnic lahko svoje digitalizirano gradivo ponudi svojim uporabnikom preko različnih storitev. Prepoznavne storitve za hranjenje in promoviranje digitaliziranega gradiva v Sloveniji so: domoznanski portal Kamra, Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, območni biografski leksikoni itd. Gradivo lahko knjižnice nudijo tudi lokalno v prostorih knjižnice (Maček, 2016, str. 30, 28). Dostopno je lahko na za to namenjenem računalniku ali infomatu. Nekatere knjižnice za te potrebe same gradijo svoje storitve. Občinska knjižnica Jesenice je za te potrebe vzpostavila portal Jlib – Digitalna knjižnica Jesenice.

3.4 PROMOCIJA DEJAVNOSTI

Pomemben segment dela domoznancev je promocija knjižnične in domoznanske dejavnosti. Domoznanci se v okviru danih možnosti ukvarjajo s pripravo domoznanskih prireditev in dogodkov, razstav, bibliopedagoških ur, v nekaterih, zlasti večjih knjižnicah, pa tudi z načrtno publicistično in založniško dejavnostjo (Petrovič in Peperko Golob, 2016, str. 11). Ribniška knjižnica je v povezavi s promocijsko dejavnostjo izvedla različne aktivnosti.

Ena izmed promocijske dejavnosti je lahko organiziranje javnih dogodkov, povezanih s predstavitvijo knjižnih in raziskovalnih del. Primer dobre promocijske prakse so *Diplomski večeri*, ki jih od leta 2011 organizirajo v Knjižnici Kočevje, na katerih diplomanti predstavljajo svoje diplomske naloge (Marincelj, 2015). V obdobju strokovnega usposabljanja smo po njihovem vzoru v dvorani knjižnice organiziral predstavitev magistrske naloge Oliverja Kogoja z naslovom *Nemško vprašanje v srednji Evropi*. Na pobudo tedna splošnih knjižnic (19.–23. 11. 2018) je v sklopu prvega dne tedna splošnih knjižnic v Miklovi dvorani potekala predstavitev

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

knjige Maksa Starca *Bili so hudi, a tudi lepi časi*. V sklopu istega projekta je na dan *Evropskega leta kulturne dediščine* zaživela tudi začasna razstava starih razglednic iz Ribniške doline, ki jih je zbral Peter Lesar. Eden od promocijskih projektov je tudi že omenjeni projekt *Dnevi zbiranja spominov*. Rezultate projekta so bili objavljeni in promovirani na domoznanskem portalu Kamra. Zgodbe s fotografijami so bile objavljene v rubriki Album Slovenije.

Eden od načinov promocije dejavnosti je tudi sodelovanje z drugimi javnimi ustanovami. Nekatere slovenske splošne knjižnice pogosto izpostavljajo naslednja področja sodelovanja s sorodnimi ustanovami: razstavna dejavnost, digitalizacija, založniška dejavnost, bibliopedagoška dejavnost, strokovna pomoč itn. (Bon in Sedar, 2018, str. 21). V sodelovanju z Muzejskim društvom Ribnica je nastal pano za razstavo *Konec je vélike vojne*, ki obravnava čas 1. svetovne vojne, in strokovni prispevek *Spomeniki in obeležja padlim v 1. svetovni vojni* za predvideno publikacijo o razstavi, ki bo izšla leta 2019. Knjižnica je začela sodelovati z zgodovinskim krožkom, ki ga izvaja Osnovna šola dr. Franceta Prešerna Ribnica pod mentorstvom prof. Janeza Tanka. Izpeljali smo dve predstavitvi domoznanske dejavnosti. Domoznanska dejavnost mora pokrivati vse uporabnike in jih obravnavati enako (Baird, 2002, str. 6–11), kar omogočajo tudi tovrstne promocije v različnih ustanovah.

Novosti in dejavnosti, povezane z domoznansko dejavnostjo, smo začeli redno promovirati tudi na spletni strani knjižnice, v lokalnem glasilu Rešeto in na socialnem omrežju Facebook. Bralce obveščamo o novih knjižnih izdajah, dogodkih in pomenu same dejavnosti. V knjižnicah, muzejih in drugih sorodnih inštitucijah, ki hranijo in predstavljajo kulturno dediščino, uveljavljajo koncept marketinškega komuniciranja na vseh elementih spleta. Ob klasičnih analognih promocijskih sredstvih se vsa komunikacija seli na splet (Maček, 2016, str. 29).

Med promocijsko dejavnost lahko vključimo tudi domoznanske projekte, ki zaživijo v sodelovanju z evropskimi projekti, ki so v zadnjih letih postali pravi trend. V času strokovnega usposabljanja je knjižnica začela izvajati evropski projekt LEADER. Pri projektu sodelujejo zunanji partnerji in knjižnica. Rezultat projekta bodo monografske publikacije, ki jih lahko vključimo med domoznansko knjižno gradivo, saj se vsebinsko navezujejo na obravnavani prostor. Knjižnica sodeluje pri nastanku prve celovite monografske zbirke ljudskih povedk in pravljic iz Ribniške doline. Eden od projektov je tudi zasnova domoznanskega multimedijskega

portala, ki bo postavljen v domoznanskem oddelku in bo služil promociji same dejavnosti. V sodelovanju z drugimi partnerji in snovalcem portala Vasjo Marinčem bo nastal portal, ki bo deloval na infomatu.

Poraja se vprašanje, kako v prihodnosti informacijsko opismenjevati potencialne uporabnike digitaliziranega domoznanskega gradiva. Prav domoznanske vsebine so tiste, ki jih knjižnice lahko ponudijo v digitalnem okolju (Petrovič, 2018, str. 194). Za promocijo digitaliziranega gradiva je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj organizirala tečaje s predstavitvijo digitalne knjižnice in načinov iskanja gradiva. Dejavnost so promovirali tudi z objavami, v katerih so predstavili digitalno knjižnico in digitalizirano gradivo. Dejavnost so predstavili tudi na lokalnih radijskih programih in na lokalni televiziji ter jo promovirali preko spletnega portala Kamra in spletne strani knjižnice (Doberšek, 2016, str. 22). S primernim medijskim pristopom bi dejavnost lahko izvajali tudi v ribniški knjižnici.

4 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

V pisni nalogi je bilo obravnavano načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti na primeru splošne knjižnice Miklova hiša. V nalogi je prikazano, kako se lahko na podlagi teoretičnih načel, smernic in izkušenj drugih knjižnic izvaja in načrtuje dejavnost. Pomembno je, da se pri natančnem izvajanju posamezne dejavnosti v prihodnosti upoštevajo smernice, ki so povzete v teoretičnem delu. Rešitve je potrebno iskati tudi s sodelovanjem in posvetovanjem s stroko in z drugimi splošnimi knjižnicami.

V času strokovnega usposabljanja je bila v domoznansko zbirko vključena večina knjižnih del, ki do tedaj niso bila opredeljena kot del domoznanske zbirke. Knjižnica mora v prihodnje posveti več pozornost načrtni izgradnji zbirke. Predvsem bi bilo priporočljivo aktivno formalno in neformalno pridobivanje gradiva. Za ta namen je bil izdelal spisek (Priloga 2) pomembnih ustanov in društev v občini Ribnica, ki bi lahko bili potencialni ustvarjalci domoznanskega gradiva. Treba bi bilo izdelati tudi spisek za občini Sodražica in Loški Potok. Občinama moramo posvetiti tudi več pozornosti. Zaradi morebitnega povečanja števila enot zbirke mora knjižnica priskrbeti primerne prostore za hrambo tovrstnega gradiva.

Ob primernem hranjenju mora več pozornosti posvetiti tudi strokovni obdelavi, ki je ključna za pravilno in lažje delovanje dejavnosti. Ob izgradnji zbirke bi se morala preusmeriti v

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

načrtovanje strokovne obdelave in opreme gradiva. Nujno je tudi iskanje možnosti za projektno digitaliziranje gradiva, ki ga bo treba promovirati skozi proces marketinškega komuniciranja.

Nadaljevati je treba tudi promoviranje dejavnosti in se potruditi biti stalno prisoten v kulturni sferi. Stalna prisotnost v lokalnih medijih se je izkazala za pozitivno, saj so se v zadnjih letih na knjižnico obrnili številni imetniki antikvariatnega gradiva in ga podarili knjižnici. Dobrodošlo bi bilo načrtovanje vsakoletnih dogodkov, ki bi lahko prerastli v pravi domoznanski festival. Promocijsko dejavnost je treba približati vsem uporabnikom. Dejavnost lahko tako sčasoma v lokalnem okolju postane pomemben del knjižnične dejavnosti.

Domoznanstvo se v zadnjih desetletjih izkazuje kot pomembna knjižničarska dejavnost. Če bo knjižnica želela slediti trendom ter napredovati na področju splošnih knjižnic, bo morala začeti izvajati dolgoročni načrt za izvajanje domoznanske dejavnosti, ki bi ga morali predvideti za določeno obdobje.

5 VIRI IN LITERATURA

Baird, P. (2002). *Local studies libraries*. 2nd Ed. London: Library Association publishing.

Bibliotekarski terminološki slovar. (2009). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Bon, M. (2011). Domoznanstvo v splošnih knjižnicah: zakonske in podzakonske podlage za zbiranje, obdelavo, varovanje in posredovanje domoznanskega gradiva. *Knjižničarske novice*, 21(7), 4–7.

Bon, M. in Sedar, K. (2018). Domoznanski projekti : uspeh sinergijskega sodelovanja in gradnik lokalne skupnosti. V T. Miško, G. Hudolin in E. Marolt (ur.), *Domoznanstvo v lokalni skupnosti: prostor sinergije in sodelovanja* (str. 12–27). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Češarek, D. (2016). *Postavitev domoznanske zbirke v Knjižnici Miklova hiša Ribnica* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Deniša, M. in Vodopivec, J. (2012). Metodologija za pripravo ovrednotenja razmer v knjižničnih domoznanskih depojih. V J. Vodopivec Tomažič (ur.), *Materialno varovanje knjižničnega domoznanskega gradiva v Sloveniji: ocena depojev v osrednjih območnih knjižnicah in Univerzitetni knjižnici Maribor* (str. 9–16). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Sekcija za domoznanstvo in kulturno dediščino.

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

- Doberšek, M. (2016). Ali je digitalizacija knjižničnega gradiva dobra naložba v prihodnost knjižnice? : desetletne izkušnje Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. V P. Štoka, M. Petrovič in S. Maček (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 17–25). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Filo, B. (1982). Domoznanska zbirka in domoznanske informacije. *Knjižnica*, 26(3–4), 171–185.
- Glazer, J. (1963). Domoznanska tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic. *Knjižnica*, 7(3–4), 111–119.
- Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39(3), 61–79.
- Goropevšek, B. (2000). Formalni in neformalni pritok gradiv na starih in novih medijih. V V. Stavbar (ur.), *Tradicionalni mediji v sodobni informacijski družbi* (str. 83–92). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Horžen, V. (n. d.). Zgodovina knjižnice Miklova hiša. Ribnica: Miklova hiša Ribnica. Pridobljeno 16. 5. 2019, s spletne strani: <http://www.knjiznica-ribnica.si/o-knjiznici/zgodovina-knjiznice-miklova-hisa.html>
- IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim.* (2000). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo: Arhiv Republike Slovenije.
- Ivanko, Š. (2007). *Raziskovanje in pisanje del: metodologija in tehnologija raziskovanja ter pisanja strokovnih in znanstvenih del.* Kamnik: Cubus image.
- Karun, B. (2014). Dnevi zbiranja spominov v splošnih knjižnicah. *Knjižničarske novice*, 24(3), 12–13.
- Kitchenham, B. in Charters, S. (2007). *Guidelines for performing Systematic Literature Reviews in Software Engineering.* Durham: Department of Computer Science University of Durham. Pridobljeno 25. 5. 2019, s spletne strani: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.117.471&rep=rep1&type=pdf>
- Kovář, B. (2000). Predstavimo se javnosti: splet orodij tržnega komuniciranja v splošni knjižnici. *Knjižnica*, 44(3), 67–86.
- Ločniškar-Fidler, M. in Medic, M. (2006). Priporočila za bibliografsko obdelavo drobnega tiska in rokopisov. *Knjižničarske novice*. 16(9), 1–6.
- Maček, S. (2016). Promocija e-domoznanskih vsebin na svetovnem spletu, družbenih omrežjih in v medijih – praksa Osrednje knjižnice Celje. V P. Štoka, M. Petrovič in S. Maček (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v*

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

knjižnicah na Slovenskem (str. 27–33). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Marincelj, P. (2015). *Diplomski večeri v knjižnici Kočevje* (diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Nagode, A. (2003). Promocijska dejavnost visokošolske knjižnice: primer knjižnice oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. *Knjižnica*, 47(3), 131–161.

Napotki za katalogizacijo doktorskih disertacij, magistrskih in diplomskih del. (2006). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica; Maribor: Institut informacijskih znanosti. Pridobljeno 15. 5. 2019, s spletne strani:

http://home.izum.si/cobiss/obvestila_novosti/dokumenti/Napotki_za_katalogizacijo_doktorskih_disertacij_magistrskih_in_diplomskih_del_2007_01_05.pdf

Navodila za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah. (19. 12. 2012). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 16. 5. 2019, s spletne strani: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2016/Navodila_domoznansko.pdf

O nas. (b. d.). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica Pridobljeno 14. 5. 2019, s spletne strani <https://www.dlib.si/About.aspx>

Petrovič, M. (2018). Domoznanstvo v ptujski knjižnici: oddelek, dejavnost, zbirke. V M. Neudauer, M. Doberšek, M. Petrovič in D. Plajnšek (ur.), *Knjižnica Ivana Potrča Ptuj: 1948–2018: zbornik prispevkov* (str. 189–203). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Petrovič, M. in Peperko Golob, D. (2016). Delo in naloge domoznanca nekoč in danes: pogled iz prakse. V P. Štoka, M. Petrovič in S. Maček (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 9–15). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Poličnik-Čermelj, T. (2010). *Oprema knjižničnega gradiva: na primerih kulturne dediščine NUK*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Portal Kamra (2017). *Kamra.si*. Pridobljeno 15. 5. 2019, s spletne strani: <https://www.kamra.si/o-kamri.html>

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. (2003). *Uradni list RS*, št. 88/2003.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73/2003, 70/2008, 80/2012.

Rampih, S. (2010). *Nabavna politika v splošnih knjižnicah*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49(3), 39–52.

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Slovar slovenskega knjižnega jezika: SSKJ2. (2014). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Smernice za digitalizacijo knjižnega gradiva. (2010). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 18. 5. 2019, s spletne strani:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ZU0LQ5EO>

Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah. (2007). *Knjižničarske novice*, 17(3), 1–6.

Smith, L. in Rowley, J. (2012). Digitisation of local heritage: Local studies collections and digitisation in public libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 44(4), 272–280.

Smole, M. (1980). *Graščina Ribnica*. Ljubljana: Arhiv SR Slovenije.

Standardi za splošne knjižnice: (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015). (2005). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2018). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

Sveum, T. (2010). Local studies collections, librarians and the Norwegian local history wiki. *New Library World*, 111(5–6), 236–246.

Štoka, P. (ur.). (2009). Smernice za pridobivanje domoznanskega gradiva. V *Smernice delovnih skupin za domoznanstvo osrednjih območnih knjižnic z analizo vprašalnika o stanju domoznanstva v slovenskih splošnih knjižnicah in UKM za leto 2007* (str. 10–18). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Vončina, S. in Šuler-Pandev, S. (2005). Domoznanstvo in posebne zbirke v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika. *Knjižnica*, 49(3), 67–80.

Zagoranski, S. (2018). Galis – Dokumentacijski sistem za kulturne ustanove. V T. Miško, G. Hudolin in E. Marolt (ur.), *Domoznanstvo v lokalni skupnosti: prostor sinergije in sodelovanja* (str. 70–83). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUIJK, 92/2015.

Žumer, F. (2004). Bibliografije. V M. Steinbuch (ur.), *Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri* (str. 128–145). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Žumer, M. (2004). Podatkovne zbirke. V M. Steinbuch (ur.), *Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri* (str. 105–116). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

PRILOGE

PRILOGA 1: PRIMER ZBIRNE MAPE

ETNOGRAFSKA ZBIRKA RODBINE RUDEŽ

**Knjižnica Miklova hiša Ribnica
2018**

VSEBINA

Anton Rudež (1757–1829)	3
ETNOGRAFSKA ZBIRKA ANTONA RUDEŽA	3
2. Pripovedno izročilo	3
3. Vsebinske povezave	3
Jožef Rudež (1793–1864)	4
ZNANSTVENI IN STROKOVNI ČLANKI	4
4. Rudež Jožef: Beschreibung einer Hochzeit, wie sie im Jahre 1811 auf dem Karst.....	4
5. Rudež, Jožef: Das Herzogthum Gottschee, besprochen durch	4
ETNOGRAFSKA ZBIRKA JOŽEFA RUDEŽA	4
6. Pripovedne pesmi (družinske, ljubezenske, junaške in zgodovinske)	4
7. Svatbene pesmi	5
8. Otroške pesmi	5
9. Ljubezenske pesmi (fantovske in dekliške)	5
10. Kolednica	5
11. Nabožna pesem.....	5
12. Izštevavnice	5
13. Prošnje in zagovori	5
14. Vraže	5
15. Šege	7
O JOŽEFU RUDEŽU IN POSTHUMNE OBJAVE NJEGOVIH DEL	7
16. Uršič, Milena: Kopitarjeva pisma Jožefu Rudežu	7
17. Zmaga Kumer: Rudeževa zbirka slovenskih ljudskih pesmi	8
Karel, Dragotin Rudež (1833–1883)	8
KORESPONDENCE	8
18. Žigon, Avgust: K. Rudež Levstiku: 12 pisem (Iz Levstikove ostaline).....	8

Anton Rudež (1757–1829)

ETNOGRAFSKA ZBIRKA ANTONA RUDEŽA

2. Pripovedno izročilo

1. Vukodlak
2. Vedamec
3. Pogorni mož
4. Pogorna žena
5. Povodni mož
6. Torka
7. Mora
8. Rokavniki
9. Rojenice
10. Sveti Kurent
11. Torka
12. Trinog

Opomba: Izvirnike hrani Oddelek za rokopisno zbirko in zbirko redkih tiskov, NUK pod signaturo Ms. 455, Korytkov zbornik I, Razno gradivo. Objavljano tudi v »*Rudež, Jožef; Rudež Anton; Zima Janez; Popit Ilija; Abaza, Daša: Od volkodlaka do Klepca : vsakovrstna praznoverna mnenja, šege ter pripovedi Ribničanov, Potočanov, Krašovcev in Osilničanov. – Radovljica: Didakta, 2010. – 167 str. : ilustr. ; 28 cm*«.

3. Vsebinske povezave

Vodnik, Valentin: V NUK: MS 540, Valentin Vodnik: Razno, št. 12

Opomba: NUK hrani Vodnikov povzetek bajnih bitji, ki so verjetno prepisi Antona Rudeža, nasloveljen »*Mythen zur Ribniza geglaubten*«, torej Miti v katere verujejo Ribničani. V njemu so na kratko pisana bajna bitja, ki so se pojavila v duhovnem izročilu Ribničanov: Vukodlak, Vejdamec, Pogorni mož, Povodni mož, Torka, Mora/Morska noga, Rokalnik, Rojenice in Vrok.

Jožef Rudež (1793–1864)

Richter und von Rudesch

ZNANSTVENI IN STROKOVNI ČLANKI

4. Rudež Jožef: Beschreibung einer Hochzeit, wie sie im Jahre 1811 auf dem Karst ... gefeyert worden. – V Vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat: Letn. 5 (1812), št. 1., str. 21–22.

Opomba: Opis treh porok iz Ribnice, Krasa. Prevod objavljen v: »Rudež, Jožef; Rudež Anton; Zima Janez; Popit Ilija; Abaza, Daša: Od volkodlaka do Klepca : vsakovrstna praznoverna mnenja, šege ter pripovedi Ribničanov, Potočanov, Krašovcev in Osilničanov. – Radovljica: Didakta, 2010. – 167 str. : ilustr. ; 28 cm«.

5. Rudež, Jožef: Das Herzogthum Gottschee, besprochen durch« Vorzeit u. Gegenwart, Posen 1823, 1. Band, 3. Stück, S. 257–78.

Opomba: Rudeževa študija o Kočevarjih, ki zajema opis noš, šeg in cerkvenih podružnic. Dodano je tudi Kočevarsko besedišče in ljudske pesmi. Objava danes velja za pionirsko delo iz vidika etnografije.

ETNOGRAFSKA ZBIRKA JOŽEFA RUDEŽA¹

6. Pripovedne pesmi (družinske, ljubezenske, junaške in zgodovinske)

- Desetnica (Od desetnice)	Ms. 479
- Kralj Matjaž rešen iz ječe (Kralj Matjaž v Turški ječi)	Ms. 481
- Kralj Matjaž reši svojo nevesto	Tri različice. Š. 1/4–6
- Kraljič izbere za ženo kresnico – siroto (Kresnice in žlahtni gospod)	Ms. 479
- Mož kaznuje nezvesto ženo (Od Rimske Grafine)	Ms. 479, Š. 1/121
- Od Markca (Mladi Marko pobije Turke)	Ms. 49; Š. 42
- Poljska kraljica oblega Benetke (O poljski kraljici)	Ms. 478
- Rošlin in Verjanko	Ms. 479
- Smrt rejenke (Rejenka)	Š. 1/119
- Špelca, ljubica brez srca (Prešuštnik in ljubica kaznovana)	Ms. 479, 1.91
- Z bratom noseča (Pejsim od hčirke z bratcam noseče)	Ms. 479
- Zvijajčna ugrabitev mlade matere – Lepa Vida (Od Vide)	Ms. 478
- Žena umori otroka moževe ljubice	Ms. 478
- Županova hči in grajski gospod (Od Marjetke)	Š. 129

¹ Pesmi pod kataložno oznako MS. hrani Oddelek za rokopisno zbirko in zbirko redkih tiskov, NUK. Pesmi pod oznako Š hrani glasbenonarodopisni inštitut. SNP: Gradivo objavljeno v Štrekljevi zbirki Slovenske narodne pesmi. Prošnje in zagovore ter vraže in šege hrani Izvirnike hrani Oddelek za rokopisno zbirko in zbirko redkih tiskov, NUK pod signaturo Ms. 455, Korytkov zbornik I.

7. Svatbene pesmi

- Le preč, če preč od hiše z njo Ms. 479
- Le-sem, le-sem hišni oče (Svatovska) Ms. 479; Š. 5389

8. Otroške pesmi

- Lisica je lajala (Lisica in petelin) Ms. R 4031/II, 3
- Majerca (Od Majerce) Ms. 479
- Zazibalka iz Loškega potoka Ms. 479

9. Ljubezenske pesmi (fantovske in dekliške)

- Ljubica je žalostna (Ljubi pride k čakajoči ljubici) Š II/1773
- Ptičica svarilka (Od ščinkovke) Ms. 479

10. Kolednica

- Novoletna Ms. 479

11. Nabožna pesem

- O le-sem, le-sem, bratci (Oznanilo Jezusovega rojstva) Ms. 479, Š III/4788

12. Izštevavnice

- Izštevavnica: En duj trtanuj Ms. 479
- Izštevavnica: Anča tanča Ms. 479

13. Prošnje in zagovori

- prošnja za lepo vreme Ms. 479
- Ribniški zagovor zoper kačji pik Š III/5165; Ms. 455
- Zagovor zoper strup (izgovarjanje sterpenine) Ms. 455
- Zagovor na kruh Ms. 455
- Zagovor zoper prisad (prisat zgovarjati) Ms. 455

14. Vraže

- Praprotno seme Ms. 455
- Urok -II-
- Bradavice ...

- Zlatenica	...
- Mrzlica	...
- Stonoga zoper zlatenico	...
- Izvin ali izpah	...
- Kila	...
- Roparice (o čebelah)	...
- Znižati roj (o čebelah)	...
- Nosečnica	...
- Božjast	...
- Kruljenje	...
- Ščurke odženeš	...
- Za žensko	...
- Kače ne uide	...
- Kačo ubiješ	...
- Gadnja	...
- Sršen	...
- Čmerika	...
- Otekline	...
- Kačji ugriz	...
- Psa predati volkovom	...
- Volk	...
- Pričarano brezno	...
- Razhudnik zoper ured	...
- Kanja	...
- Togotnica	...
- Korenček	...
- Dojenček	...
- Plug	...
- Seme	...
- Polpogačica	...
- Nevihta	...
- Podkovni koren	...
- Maslo	...
- Zaprtje	...
- Kopito	...
- Kukavica	...
- Volčje meso	...
- Jetika	...
- Trebuš, griža	...
- Krastača	...
- Sreča v ljubezni	...
- Venček	...
- Kres	...
- Vejice	...
- Vreme	...
- Klavski nož	...
- Čara	...

- Zdelo	...
- Lučice	...
- Prisiliti jo, da ostane	...
- Če grozi	...
- Grča	...
- Čmrljeva svečica	...
- Stolček	...
- Nag na pašo	...
- Razbeljeno železo	...
- Gnojne vile	...
- Bezgov les	...
- Glog	...

15. Šege

- Kresne in velikonočne šege	Ms. 455
- Kolači in gospodarček	...
- Porod	...
- Dekliščina	...
- Smrt	...

O JOŽEFU RUDEŽU IN POSTHUMNE OBJAVE NJEGOVIH DEL

Korytko, Emil: Šlovénške péšmi, krajnskiga naróda. – V Ljubljani : natisnil jih je, in na prodaj jih ima Joshef Blasnik ..., 1839–1844. – 5 zv. : vinjete ; 17 cm. [NA SPLETU]

Rudež, Jožef; Rudež Anton; Zima Janez; Popit Ilija; Abaza, Daša: Od volkodlaka do Klepca : vsakovrstna praznoverna mnenja, šege ter pripovedi Ribničanov, Potočanov, Krašovcev in Osilničanov. – Radovljica: Didakta, 2010. – 167 str. : ilustr. ; 28 cm. [V DOMOZNANSKI ZBIRKI]

Skubic, Anton: Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine / spisal Anton Skubic ; za natis priredil Josip Lesar. - Buenos Aires : Editorial Baraga, 1976. - XXVII, 786 str. : ilustr. ; 20 cm. [V DOMOZNANSKI ZBIRKI – str. 377-379]

Slovenske ljudske pesmi. Pripovedne. 1, Junaške, zgodovinske, bajeslovne in pravljicne / pesmi izbral Marko Terseglav. – Ljubljana : DZS, 2005. – 167 str. : ilustr. ; 28 cm. [V DOMOZNANSKI ZBIRKI]

16. Uršič, Milena: Kopitarjeva pisma Jožefu Rudežu. – Razprave. [Razred 2], Razred za filološke in literarne vede = Dissertationes. Classis 2, Philologia et litterae. Letn. 2 (1956), str. 115–144.

Vraz Stanko: Narodne pèsni ilirske : koje se pèvajú po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugàrske. Razdèlak 1 / skupio i na svèt izdao Stanko Vraz. U Zagrebu : K. p. ilir. nar. tiskarna dra. Ljudevita Gaja, 1839. – XXVI, 204 str. : vinjete ; 19 cm. [NA SPLETU]

- 17.** Zmaga Kumer: Rudeževa zbirka slovenskih ljudskih pesmi. – V Slovenski etnograf: Letn. 20 (1967), str. 129–142.

Zmaga Kumer: Ljudska glasba med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini. Maribor : Obzorja, 1968. 461 str. : ilustr., note ; 21 cm. [V DOMOZNANSKI ZBIRKI – str. 43–47]

Karel, Dragotin Rudež (1833–1883)

KORESPONDENCE

- 18.** Žigon, Avgust: K. Rudež Levstiku: 12 pisem (Iz Levstikove ostaline)

Opomba: Članek zajema korespondenco dopisovanj med Karlom Dragotinom Rudežem in Franom Levstikom. Pisma se vsebinsko navezujejo na zbiranje spominov o bivanju Franceta Prešerna v Ribnici. Na straneh 243–245 je zapis pripovedi o Volkodlaku in zagovor proti kačjemu piku.

PRILOGA 2: SPISEK JAVNIH USTANOV IN DRUŠTEV V OBČINI RIBNICA

Ribnica

GASILSKA DRUŠTVA IN ZVEZA

- Gasilska zveza Ribnica
- PGD Bukovica
- PGD Dolenja vas
- PGD Dolenji Lazi
- PGD Grčarice
- PGD Lipovec
- PGD Prigorica
- PGD Otavice
- PGD Nemška vas
- PGD Velike Poljane
- PGD Jurjevica
- PGD Goriča vas
- PGD Sušje
- PGD Rakitnica
- PGD Sveti Gregor

KULTURNO UMETNIŠKA DRUŠTVA

- KUD Ribniški pihalni orkester
- Društvo mažoret in plesalcev Ribnica
- KUD France Zbašnik Dolenja vas
- KUD Komorni zbor »p. Stanislav Škrabec« Ribnica
- KUD »Gallus« Ribnica
- KUD Sveti Gregor
- UD ŽPZ Ribnica
- Društvo Oktet Gallus Ribnica

ŠPORTNA DRUŠTVA

- Klub borilnih veščin Ribnica
- Športno društvo Ribca
- Turistično športno društvo Slemena
- Klub malega nogometa Lončar
- Klub malega nogometa Grafit
- Klub malega nogometa Avtopralnica Petek
- Klub malega nogometa Kot
- Košarkarski klub Ribnica

TURISTIČNA DRUŠTVA

- Turistično društvo Ribnica

Češarek, D., Načrtovanje in izvajanje domoznanske dejavnosti - primer Knjižnice Miklova hiša Ribnica.
Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

- Turistično društvo Slemenca
- Vaško etnološko turistično društvo Hrovača
- Turistično društvo Grmada

OSTALA DRUŠTVA

- Društvo invalidov Ribnica
- Društvo ljubiteljev čebel APIS Ribnica
- Društvo za razvoj podeželja Ribnica
- Društvo podeželskih žena Ribnica
- Ribniški študentski klub
- Strojni krožek Urban
- Lovska družina Ribnica
- Ribiška družina Ribnica
- Združenje borcev za vrednote NOB
- Govedorejsko društvo Ribnica

JAVNE IN DRUGE USTANOVE

- Knjižnica Miklova hiša Ribnica
- Galerija Miklova hiša
- Muzej Ribnica
- Rokodelski center
- Škrabčeva domačija
- Upravna enota Ribnica
- Center za socialno delo Ribnica
- Policijska postaja Ribnica
- Center za obveščanje
- Območno združenje rdečega križa Ribnica
- Lekarna Ribnica
- Župnija Ribnica
- Župnijska karitas Ribnica
- Hydrovod, d. o. o.
- Javno komunalno podjetje Komunala Ribnica, d. o. o.
- Veterinarska postaja Ribnica, d. o. o.
- Zdravstveni dom dr. Janeza Oražma
- Elektro Ljubljana
- Nova Ljubljanska banka
- SKB banka, d. d.
- Radio Urban
- Deželna banka Slovenije, d. d.